

PUOLIMATKASSA: JUHA SIHVOLAN STOLAISESTA TIEDEPOLITIIKASTA¹

Kirjoitan edesmenneen kollegani ja ystäväni Juha Sihvolan (1958–2012) aristoteelis-stolalaisen filosofiakäsityksen toiminnallisesta ulottuvuudesta eli ajanmukaisemmin ilmaisuna filosofian ”performatiivisuudesta”. Haluan tuoda esille, miten Sihvolan tieteellisessä elämässä teot ja puheet etenivät erityislaatuudessa sopusoinnussa, toisaan tukien. Kirjoitan tästä siksi, että uskon Sihvolan olevan erinomainen malli ja esikuva kaikille niille tietentekijöille, jotka näinä kovenevina vuosina, akateemisen tilan kaventuessa ja voimavarojen niuketessa, pyrkivät sekä teoreettiseen että käytännölliseen johdonmukaisuuteen.

Juha Sihvola toimi Suomen Akatemian *Kulttuurin ja yhteiskunnan tutkimuksen toimikunnan* jäsenenä kaksi kolmen vuoden pituista kautta vuodesta 2001 vuoteen 2006. Samoina vuosina hän toimi myös eri säätiöiden ja tieteellisten kustantajien asiantuntijana sekä vuosina 2004–2009 Helsingin yliopiston monitieteisen Tutkijakollegiumin johtajana.

Näissä tehtävissä Sihvola perehtyi huomattavaan määrään eri tieteenalojen tutkimussuunnitelmia ja rahoitushakemuksia. Hänen vastuualueilleen kuului historian, filosofian ja filosofianhistorian lisäksi useita humanistisia tieteitä ja yhteiskuntatieteitä. Käsiteltävät aihealueet ulottuivat etiikasta ja politiikan filosofiasta ontologiaan ja metafysiikkaan, hyvästä elämästä oikeudenmukaisuuden, solidaarisuuden, identiteettien, kommunikaation, uskon, rakkauden, rationaalisuuden, tieteen ja teknologian kysymyksiin.

Sihvolan arviointitehtävät kattoivat akateemisen uran kaikki tasot: hän käsitteli suuria monijäsenisiä tutkimushankkeita, senioritutkijoiden henkilökohtaisia projekteja, nuorien

tohtoreiden ensimmäisiä autonomisia hankkeita ja vasta aloittelevien väitöskirjantekijöiden vielä epävarmoja ideoita ja hauraita hahmotelmia. Näitä kaikkia hän tarkasteli, sanoakseni, ”horisontaalisesti”, tai ikään kuin ”puolimatkassa”,² vailla ylimielisyyttä ja viisastelua.

* * *

Juha Sihvola toteutti akateemisissa luottamus- ja vastuutehtävissään nähdäkseni samaa filosofista hyvettä, jota ilmensi tutkimuksissaan: hän perehtyi niin omiin aiheisiinsa kuin toisten tutkimushankkeisiin ennakkoluulottomuudella. Hän suhtautui uusiin teemoihin, vieraisiin metodeihin ja tuntemattomiin nuoriin tutkijoihin poikkeuksella älyllisellä uteliaisuudella. Ikä, kansalaisuus, uskonnollinen vakaumus, kieliyhteisö ja sukupuoli eivät kuuluneet tieteellisen erinomaisuuden kriteereihin eivätkä ehtoihin hänen arvioissaan.

Sihvolan käytännöllinen ennakkoluulottomuus palautti usein mieleeni Georg Henrik von Wrightin filosofisen persoonan: vielä 1990-luvun lopulla, korkeasta iästä huolimatta, von Wright kohtasi kaiken tutkimuksellisesti uuden ja ennenkuulumattoman puhtaalla innostuksella, jopa riemulla ja ilolla.

Erityisesti väittelyissä ja konfliktitilanteissa Sihvolan kyvyistä oli huomattavaa hyötyä koko tiedeyhteisölle. Juha ei jäänyt odottamaan että erimielisyydet ratkeaisivat itsestään, eikä hän katsonut vierestä kun akateemiset kiistat surkastuivat taklauksiksi ja kamppailuksiksi.³ Hän puuttui ongelmatilanteisiin välittömästi, otti asiat suoraan puheeksi ja osoitti hyväksyttävän akateemisen toiminnan rajat.

Tässä toiminnassa Sihvola ilmensi ja kehitti olennaisia akateemisia kykyjä ja hyveitä; harkintaa, rohkeutta, oikeudenmukaisuutta

ja hyväntahtoisuutta. Hän korosti toistuvasti, että reaali maailma – ainoa maailmamme – on peruuttamattomasti epätäydellinen mutta että toiminta on mahdollista ja välttämätöntä monenlaisista puutteista ja vioista huolimatta. Realismi ei johtanut häntä tyytymään käsillä olevaan tai totunnaiseen vaan kannusti häntä selvänäköisyyteen, joka edellyttää muilta hyvää ja itseltä parasta mahdollista.⁴

Sihvola ei uskonut – kuten nykyisin on tapana – että tieteen vahvuus muodostuisi yksikantaisuudesta tai samanmielisyydestä. Päinvastoin hän uskoi, että tärkeimpiin tutkimusaiheisiin ja ratkaiseviin ongelmakohtiin oli kehitettävä erilaisia lähestymistapoja, erilaisia käsitteellistyksiä ja eri menetelmiä.

Hän perehtyi arvioitaviin tutkimushenkeisiin aina myös sisällöllisesti, ei tyytynyt laskemaan *curriculum vitae*n sivumäärää tai vertaamaan julkaisuindeksejä, vaan selvitti itselleen, mistä hankkeessa oli kysymys, mitä uutta ja merkittävää oltiin etsimässä. Ratkaisut perustui-

vat ennen muuta hankkeiden innovatiivuuuteen ja toteutettavuuteen, ja ne pyrkivät kehittämään sekä yksittäisiä oppialoja että suomalaisen ihmistieteen kokonaisuutta entistä vahvemmiksi tekijöiksi tutkimuksen yhä kansainvälisessä, globaalisti monikulttuurisessa kentässä.

* * *

Kaipaam Juha Sihvolaa huumorintajuisena ystävänä ja innostavana ja kannustavana kollegana. Mutta kummallisella tavalla huomaan kaipaavani häntä myös tiedepolitiikan ja tiedehallinnon toimijana ja tutkimusjohtajana, ja olen kiitollinen hänelle tehdystä työstä. Kummallisinta kuitenkin lienee se, että vielä poissaolevanakin Juha Sihvola saattaa yhteen ja asian äärelle näin suuren joukon erilaisia lähestymistapoja, eri käsitteistöjä ja eri menetelmiä.

Tehtävänä on tällöin puhua solidaarisuudesta, inhimillisistä hyveistä ja globaalista oikeudenmukaisuudesta horisontaalisesti, ilman ylimielisyyttä ja viisastelua – kaikki valmiina puolimatkaan.

— SARA HEINÄMAA

VIIITTEET

1. Alustus Juha Sihvolan muistoseminaarissa *Maailmankansalaisen isänmaa* 20. maaliskuuta 2013 Helsingin yliopistomuseossa Arpeanumissa. Sihvolan kolmiosaiseksi tarkoittama laaja-alainen teossarja sisälsi kaksi julkaisua, *Maailmankansalaisen etiikka* (Otava 2004) ja *Maailmankansalaisen uskonto* (Otava 2011), sekä suunnitelman kolmanneksi ja viimeiseksi osaksi otsikolla *Maailmankansalaisen isänmaa*. Tämän lisäksi Sihvola kirjoitti ja julkaisi suuren määrän englanninkielisiä tutkimusartikkeleja, teokset *Hyvän elämän politiikka: näkökulmia Aristoteleen poliittiseen filosofiaan* (Tutkijaliitto 1994) ja *Antiikin filosofia ja aatemaailma* (yhdessä Holger Thesleffin kanssa, WSOY 1994) sekä monenlaisia kommentaareja ja selityksiä Aristoteleen koottujen teosten yhtenä toimittajana. Toimitetut artikkelikokoelmat sisältävät muun muassa Martha Nussbaumin kanssa laaditun *Sleep of Reason: Erotic Experience and Sexual Ethics in Ancient Greece and Rome* (The University of Chicago Press 2002) ja Pauliina
2. Ajatus puolimatkan etenemisestä on peräisin Juha Sihvolan oppilaan Malin Grahnin stoalaisuutta käsittelevästä tuoreesta väitöskirjasta *Gender and Sexuality in Ancient Stoic Philosophy* (2013). Seneca luonnehtii näillä käsitteillä filosofian opettajan tehtävää: opettajan on edettävä puolimatkaan oppilastaan kohti voidakseen tukea tämän ajattelua ja osallistua sen kehittämiseen.
3. Filosofian peli- ja taistelumetaforista katso artikkelini ”Filosofista kehräystä (tai punontaa): huomautuksia viisasten välisistä taisteluista”, Sami Pihlströmin juhla-kirjassa *Mitä on filosofia?* (toim. Henrik Rydenfelt ja Heikki K. Kovalainen, Gaudeamus 2010).
4. Kiitän Martina Reuteria huomautuksesta koskien Sihvolan etiikkakäsityksen realistista luonnetta. Parhaan mahdollisen eettisestä ideasta ks. tarkemmin artikkelini ”Husserl ethics of renewal: A Personalistic approach”, teoksessa *New Perspective to Aristotelianism and Its Critics*, toim. Sara Heinämäa, Virpi Mäkinen ja Miira Tuominen (Brill, ilmestyy 2014).